

קרבן תודה - המצוה המורכבת

ח, כא וְאֶת־הַקָּרֵב וְאֶת־הַפְּרָעִים רְחֵץ בַּמַּיִם

אנו עוסקים בהקרכת הקרבנות במסגרת ימי המילואים לפני חנוכת המשכן. (פסוק יח) "וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל (יט) וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרַק מִשָּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב (כ) וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֶר (כא) וְאֶת־הַקָּרֵב וְאֶת־הַפְּרָעִים רְחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶה הוּא...".

לפנינו כמה פסוקים, אשר בהם וי"ו ההיפוך מעתיד לעבר וכן וי"ו החיבור בעבר פשוט משמשות כאילו בערכוביא וללא אבחנה. במקום "וירחץ את הקרב" אנו קוראים "וְאֶת־הַקָּרֵב... רְחֵץ", ובמקום "וינתח את האיל לנתחיו" אנו קוראים "ש"אֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו". על יסוד אבחנות ברורות אלה אנו מעיינים בפירושו הרמב"ן (פסוק כ ד"ה ואת האיל נתח לנתחיו), וזה לשונו:

אין ניתוח אלא לאחר הפשט [כלומר, מדוע התורה השמיטה את השלב ההוא של הפשט העור מעל אברי הבהמה. ותשובתו של הרמב"ן] אבל קיצר [כלומר, השמיט לגמרי את האזכרה] בהפשטה בכאן, שכבר צוה בזה בפרשת העולה [לעיל פרק א' פסוק ז'] וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ, משם לומדים כי תמיד ההפשט קודם לניתוח של האברים, ובמילא אין צריך לחזור על דין הפשטה, שהרי גם כאן בעולה קא עסקינן].

[עתה עובר הרמב"ן לעסוק בבעיה אחרת בפסוקים, הלא היא סדר 'לא נכון' בתיאור פעולות הקרכת העולה. וזה לשונו]:

ואמר (פסוק כ) "וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים (וְאֶת־הַפָּדֶר)" בזמן ההקטרה, והוא אחר (רישא של פסוק כא) "וְאֶת־הַקָּרֵב וְאֶת־הַפְּרָעִים רְחֵץ בַּמַּיִם" ויקשה אפוא, כפי לשון הרמב"ן בכמה מוקמות 'למה נהפוך דברי אלקים חיים, ומשיב הרמב"ן] וזהו שאמר (סיפא של פסוק כא) "וַיִּקְטֹר מִשָּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל", כי הכל הקטיר כאחת אחר הרחיצה, אלא שהפרידים [בין "הראש הנתחים והפדר" שבפסוק כ, ובין "קרב ופרעים" שבפסוק כא] ללמד שאין הנתחים (פסוק כ) טעונים רחיצה (הכתובה בפסוק כא), עכ"ל הרמב"ן.

כלומר, דין "רַחֵץ בַּמַּיִם" הכתוב בפסוק כא מוסב רק על "הקרב והכרעים" שבאותו פסוק, ואינו מוסב על "הראש הנתחים והפדר" שבפסוק כ, שאינם טעונים רחיצה. היוצא מדברי הרמב"ן שההקטרה הכתובה בפסוק כ ("וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתֻחִים וְאֶת־הַפְּדֵר") היתה אחרי "הקרב וְאֶת־הַכֹּרְעִים רַחֵץ בַּמַּיִם" בפסוק כא, באשר ההקטרה ההיא (פסוק כ) כלולה בהקטרה שבסיפא של פסוק כא ("וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמְּזַבְּחָה"). התורה הכניסה את דין "רַחֵץ בַּמַּיִם" בין "וַיִּקְטֹר" של פסוק כ ובין "וַיִּקְטֹר" של פסוק כא, כדי ללמד שדין זה של "רַחֵץ בַּמַּיִם" נהג רק אצל "הקרב והכרעים" (פסוק כא) ולא אצל "הראש הנתחים והפדר" (פסוק כ). מזה יוצא ש"רַחֵץ בַּמַּיִם" (פסוק כא) היה עוד לפני "וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתֻחִים וְאֶת־הַפְּדֵר" (פסוק כ), הרי ש"רַחֵץ" משמש כעבר מוקדם.

עסקנו בסוגיא זאת של עבר פשוט המשמש כעבר מוקדם, תוך עיון במשנתו של רש"י (עיינן פרשת בראשית, פרשת בהעלותך). בעוד ראינו כי אצל רש"י זוהי משנה ברורה וקבועה – הן בחלק ההלכתי של התורה והן בחלק ההליכתי (סיפורי) של התורה – יש לציין כי הרמב"ן אינו מפרש כך בחלק ההליכתי של התורה. הסיבה לכך נראית לנו במשנתו התקיפה בסוגית 'אין מוקדם ומאוחר בתורה' (במקום שאין הפסוקים עצמם מעידים על כך כמאה עדים). היה זה רבינו אברהם אבן עזרא, אשר ראה ב'אין מוקדם ומאוחר' כלל, אשר ניתן לפרש על פיו, כל עוד אין הכרע ברור נגד זה מן הפסוקים עצמם, לכן מצינו כי אף פירש שפרשת קורח היתה לפני פרשת המרגלים בשלח. לעומת עמדה זו טוען הרמב"ן בהתלהבות 'ולמה נהפוך דברי אלקים חיים?!' לכן הרמב"ן תמיד יפרש על פי 'יש מוקדם ומאוחר' אלא אם כן הפסוקים מעידים להיפך בצורה ברורה וחד-משמעית. עמדתו של רש"י בסוגיא היא מעין 'עמדת ביניים' בין ראב"ע ורמב"ן. בסוגיתנו כאן בקרבנות של פרשת צו, מוכן הרמב"ן לפרש על פי 'אין מוקדם ומאוחר' כי ההלכה הידועה לנו מהתורה עצמה מעידה שדין "וְרַחֵץ" קדם לדין "וַיִּקְטֹר", לכן התורה לא כתבה "וירחץ" אלא "רַחֵץ". יצויין כי הרמב"ן לא התיחס ל"וְאֶת־הָאֵיל נִתַּח" במקום "וינתח את האיל לנתחיו", והדבר צריך עיון.